

רכה

תשובות

אורח חיים

והנהגות

קורין ויחל משה ^{היה נזיר} "כשאר ימי התעניות" נראה מבואר שבת"ב בשחרית אין הקריאה מפני הצום כשאר תעניות רק מפני עצם היום, וכן מסתברא שהאבילות ויומא קגרים ואיקרי "מועד", וזה מחייב הקריאה, ולכן גם אם אינו מתענה יכול לעלות בבוקר לכ"ע, אבל במנחה מפורש שדין הקריאה ככל התעניות ובוה יש לומר דמי שאינו צם לא יעלה לתורה, ואולם דעת החת"ס הנ"ל שתולה שהוצרך לאכול בת"ב עולה למנחה בת"ב כיון שלא הותר לו רק כדי צורכו, ע"ש. (וע"ע בדברינו במועדים וזמנים ח"ז סימן רנ"ב). ובת"ב נדחה שמפורש ברע"א גופא שלא תיקנו כלל אז לצום לחולה או מעוברת שיש לה מיחוש קצת (תקנ"ד), לא סמכתי על הטעם דאבילות לחוד שיעלה במנחה, אף שנראה שמדינא כיון שמתאבל מספיק, מ"מ כיון דלא שייך לכל חיובי היום כולל תענית לכ"ע וכמ"ש, נראה דלא יעלה ועדיף, דשמא לא תיקנו אלא כששייך לכל חיובי היום.

^{אוצר החכמה}

סימן רסב

שאלה: מצות תוספות לת"ב, ולענין קבלה בפה לחולה.

נסתפקתי בחולה שמסופק אם יוכל לצום בת"ב רק מקוה שיעלה בידו, אם צריך לדקדק לא לקבל עליו בגמר האכילה בערב ת"ב שמעכשיו מקבל עליו הצום, ושורש הדבר נובע שהנה גדולי הפוסקים חלקו אם חז"ל תיקנו צום ת"ב כיוה"כ ממש עם חובת תוספות, שברמב"ם בפיהמ"ש סוף תענית וכן בתוס' סוף תענית (ל: ד"ה כל) ס"ל דיש דין תוספות בת"ב, אבל הרמב"ן בתורת האדם וכן המ"מ פ"ה דתענית (ה"ז) ס"ל שאין דין תוספות לת"ב, ועיין בהעמק שאלה סוף דברים (קס"ז – ב') שמפרש שגם לרמב"ם בהלכותיו יש מצות תוספות בצום ת"ב.

וכן בשו"ת הרדב"ז בתשובות ללשונות הרמב"ם (אלף תע"ז) צווח על המדייקים ברמב"ם שיש מצות תוספות לת"ב ולא סומכים על המ"מ שאין בקי כמוהו בלשון הרמב"ם ע"ש, וכן במ"א וגר"א ר"ס תקנ"ג מסקי שאין תוספות לת"ב. וע"ע בדברינו בוה במוע"ז ח"ז סימן רנ"ג.

ונראה דאף מי שמחמיר לקבל ע"ע הצום בפה בגמר האכילה בערב ת"ב, וכמו שהבאנו במוע"ז שם שראוי לומר כן בפה. מ"מ כשמסופק אם יכול

לצום ומשתדל לצום, ידקדק לא לקבל ע"ע בפה לצום, שאם קיבל יש בוה דין נדר לדבר מצוה בשעתו, ורק בדין צום ת"ב הקילו חז"ל מעיקרא ולא גזרו במקום שצריך אומר, אבל כשקיבל ע"ע לצום ויש דין נדר, לא הקילו בדין נדר, ואף שאין בו מצוה לצום משום תקנת צום ת"ב כיון שמרגיש חולשה מחמת מחלתו ופטור לצום, אולי נשאר עליו חיובו מדין נדר שקיבל ע"ע, וע"ז לא מצינו שחז"ל הפקיעו להקל בחולה כמו בת"ב שהקילו טובא, ואף שאפשר לדחות דאפילו קיבל ע"ע צום היינו כפי שחייב מדינא דוקא, נראה שאינו ראוי להכניס עצמו לחששות לקבל עליו צום בקבלה לדבר מצוה בפיו כשמסופק אם יעלה בידו וכמ"ש. [ובדיעבד שקיבל עליו הצום מבעו"י עדיף שישאל בפני ג' להתיר הקבלה].

אמנם בעיקר הדין נלע"ד דאף אם ננקוט דיש מצות תוספות לת"ב, היינו דוקא שיפסיק לפני בין השמשות כמה דקות, אבל חיוב קבלה בפה כמו בתוספות שבת וכמבואר בריטב"א ר"ה (ט.), היינו דוקא לשבת שיסודה קדושה ראוי לקבל ע"ע, וכמו בבכור דאף שהקדושה חלה מאליה ראוי להקדיש בפה, אבל בת"ב אין כאן קדושה, רק דין צום לבד, ולכן אין חיוב לקבל בפה לכ"ע, ואם יכול לצום, ראוי לו לימנע מלאכול בלי לקבל שמעכשיו צם שאין בוה חובה לכ"ע וכמ"ש, אלא שיש בוה חומרא כהנהגה טובה וכמו שביארנו במוע"ז שם. (ובתענית יחיד כדי שיתחייב צריך קבלה, אבל ת"צ חז"ל חייבוהו).

וברמב"ם נראה שת"ב לא חמיר כלל משאר תעניות, שלא כתב לחלק בעיקר חובת התענית בין ת"ב לשאר התעניות כמשמעות הש"ס בר"ה (יח:), דנראה שבת"ב הואיל והוכפלו בו הצרות חייבין מן הדין, ושאר צומות תלוי ברצון הציבור, ע"ש. רק להרמב"ם מבואר שכל הד' צומות שוין ותלוי ברצו, רק ת"ב חמיר מאד לישראל שהוכפלו בו הצרות ולכן קיבלו, ובשאר צומות אף שקיבלו מ"מ הקילו שאוכלים בערב, אבל אין חיוב ממש גם בת"ב מדברי קבלה כלל.

ושמעתי מפי מרן הגר"ז ס"ז צ"ל שדייק בלשון הרמב"ם שפוסק בפ"ה דתענית (ה"ד) "וארבע ימי הצומות האלו הרי הן מפורשים בקבלה", כלל יחד כל הד' צומות ודייק בלשונו שלא פירש הודפס מאתר אוצר החכמה

<http://www.otzar.org>